

**Tėvynės sąjungos – Lietuvos krikščionių
demokratų (TSLKD) 2027 m. savivaldos
rinkimų programos projektas**

**savivalda
kiekvienai
dienai**

Savivalda žmogui yra jo kasdienybė: ar vaikas gauna gerą išsilavinimą, ar šeima gali derinti darbą ir vaikų auginimą, ar patogų pasiekti gydytoją ir darbą, ar bendruomenė pasirengusi krizei.

Todėl gera savivalda matoma ne vien tada, kai atidaromas naujas objektas ar perkerpama juostelė. Ji atsiskleidžia kiekvieną dieną – per paslaugų prieinamumą, kokybę ir realią vertę už viešuosius pinigus.

KOKIOS SAVIVALDOS SIEKIAME

TSLKD siekia savivaldos, kuri turi pakankamai laisvės veikti ir aiškiai atsako už rezultatą. Ji gerbia žmogaus laiką, atsakingai naudoja žmonių pinigus, pasitiki šeima, bendruomene ir privačia iniciatyva ir neslepia neveiklumo už procedūrų.

Stiprus tiesiogiai išrinkto mero mandatas turi reikšti aiškią atsakomybę, o ne neliečiamybę. Ilgametis žmonių pasitikėjimas savaime nėra problema, kol savivaldybėje vienodos taisyklės galioja visiems. Politinės pažiūros, pažintys ar artumas valdžiai negali lemti galimybės sąžiningai konkuruoti dėl darbo savivaldybės įstaigose, gauti leidimą, paslaugą ar nešališką sprendimą.

Savivaldybės žemė, turtas, viešieji pirkimai ir plėtros sprendimai turi tarnauti viešajam interesui. Jų pagrindimas, kaina ir nauda turi būti vieši, o gyventojams aiškiai nurodyta, kas už sprendimus atsako. Uždara valdžia ne tik griauna žmonių pasitikėjimą – ji slopina iniciatyvą, atbaido norinčius kurti ir silpnina viso krašto ateitį.

Mūsų tikslas – atvira ir atsakinga savivalda, kurioje vienodos taisyklės galioja visiems, o sprendimai vertinami pagal jų rezultatą žmogui.

Programos santrauka

KĄ KEISIME ŽMOGAUS KASDIENYBĖJE

PAPRASČIAU AUGINTI ŠEIMĄ

Darželis tada, kai jo reikia šeimai, visos dienos mokykla, prieinami būreliai ir pavėžėjimas po jų.

LENGVIAU DIRBTI IR KURTI

Stabilios taisyklės verslui, vienas atsakingas kontaktas, aiškūs sprendimų terminai ir savivaldybė, pasirengusi investicijoms bei naujoms darbo vietoms.

VERTA ĮLEISTI ŠAKNIS

Prieinamesnis būstas, patikimas susisiekimas, mažesnės sąskaitos, gyvos bendruomenės ir pagalba, leidžianti kuo ilgiau savarankiškai gyventi savo namuose.

SAUGU GYVENTI

Realiai parengtos priedangos, vietos atsparumo centrai ir svarbiausios paslaugos, veikiančios ir krizės metu.

ATSAKINGA SAVIVALDA

Mažiau biurokratijos, vienodos taisyklės visiems, kompetencija vietoje politinio lojalumo ir penki pamatuojami įsipareigojimai su terminu, kaina bei aiškiu rezultatu.

MŪSŲ PRINCIPAI STIPRIAI SAVIVALDAI

**Sprendimus, turinčius įtakos savivaldai,
tiek nacionaliniu, tiek vietos lygmeniu
vertiname pagal keturis principus.**

1. Sprendimai – kuo arčiau žmogaus

Mūsų požiūris į savivaldą remiasi subsidiarumo principu – viešieji sprendimai turi būti priimami kuo arčiau žmogaus, pasitikint vietos bendruomenėmis ir gerbiant jų savitumą.

Savivaldybė geriau už centrinę valdžią žino savo krašto poreikius, žmonių kasdienius maršrutus, bendruomenės galimybes ir vietos ekonomikos potencialą. Todėl tai, ką ji gali atsakingai išspręsti pati, neturi būti be reikalo centralizuojama. Valstybė turi nustatyti bendrus tikslus ir esminius kokybės bei saugumo reikalavimus, tačiau neturi savivaldybėms primesti vieno būdo jiems pasiekti. Sprendimai turi būti priimami ten, kur geriausiai matomos jų pasekmės ir galima aiškiai atsakyti už rezultatą.

2. Laisvė veikti – kartu su atsakomybe

Savivaldybė negali atsakyti už rezultatą, jeigu neturi tam reikalingos sprendimo priėmimo teisės, tvarių finansinių išteklių ir galimybės valdyti būtiną turtą bei infrastruktūrą. Visgi didesnis savarankiškumas turi reikšti ir aiškesnę politinę bei finansinę atsakomybę.

Kas sprendžia, tas atsako. Sprendimų teisė, ištekliai ir atsakomybė turi būti vienoje vietoje, o vieši pinigai naudojami taip, kad neapmokėtos sąskaitos nebūtų paliekamos kitai kadencijai ar ateities kartoms. Savivaldybių funkcijų, finansavimo ir reguliavimo taisyklės turi būti stabilios ir iš anksto žinomos, kad būtų galima atsakingai planuoti investicijas bei paslaugas ne vieniems metams.

3. Vienodos galimybės – ne vienodi sprendimai

Žmogaus galimybės mokytis, dirbti, gauti pagrindines paslaugas, būti saugiam ir oriai gyventi neturi priklausyti vien nuo jo gyvenamosios vietos.

Tačiau didmiesčiui, priemiesčiui, regiono centrui ir mažam miesteliui negalima primesti vienodų priemonių. Vienur reikės naujos įstaigos ar dažnesnio viešojo transporto, kitur – mobilios paslaugos, bendradarbiavimo su kaimynine savivaldybe ar patikimo susisiekiimo su regiono centru. Svarbiausia ne vienoda forma, o žmogui realiai prieinama ir kokybiška paslauga, teikiama atsakingai naudojant viešuosius pinigus.

4. Sprendimai turi stiprinti vietos gyvybingumą

Nacionaliniai ir vietos sprendimai gali ne tik stiprinti, bet ir silpninti konkretaus krašto ekonomiką, demografinę padėtį ir bendruomenės ateitį. Todėl jų poveikis savivaldybėms negali būti laikomas antraeiliu.

Investicijų, energetikos, švietimo, susisiekiimo ir viešųjų paslaugų sprendimus vertinsime pagal tai, ar jie padeda kurti vertę vietoje, išlaikyti darbo vietas, auginti šeimas ir planuoti ateitį savo krašte. Regionai neturi būti vien tranzito, žaliavų ar pigesnės darbo jėgos teritorijomis.

Plėtra turi ne ištrinti vietos savitumą, o stiprinti jos tapatybę, saugoti vertingą paveldą ir kurti pagrindą bendruomenės tęstinumui. Pažanga turi stiprinti vietą ir joje gyvenančius žmones.

10 TS–LKD SAVIVALDOS STANDARTŲ

Šie standartai nusako kokybės kartelę, kurios laikysimės prisiimdami atsakomybę Lietuvos savivaldybėse. Priemonės skirtinguose kraštuose gali skirtis, tačiau rezultatas žmogui turi būti aiškus – kasdien prieinamos ir kokybiškos paslaugos bei reali vertė už viešuosius pinigus.

1. MAŽESNĖS SĄSKAITOS IR ŪKIŠKAI TVARKOMAS KRAŠTAS

Ūkiškumas reiškia rūpintis bendru turtu šiandien, o ne palikti gedimus, skolas ir išaugusias sąnaudas kitai kadencijai. Mažesnių sąskaitų sieksime mažindami energijos švaistymą, šilumos, vandens ir kitus inžinerinių tinklų nuostolius bei neefektyvaus turto išlaikymo sąnaudas, o investicijas planuosime pagal jų ilgalaikę naudą žmogui ir savivaldybei.

- Daugiabučių atnaujinimą, kur įmanoma, planuosime kvartalais, kartu tvarkydami viešąsias erdves, inžinerinius tinklus ir susisiekimą, o renovacijos pažangą skelbsime pagal konkrečius objektus ir terminus.
- Vieningai vertinsime savivaldybės pastatų energijos vartojimą, pirmiausia atnaujinsime daugiausia energijos eikvojančius objektus ir viešai parodysime pasiektus sutaupymus.
- Plėtosime vietinę energijos gamybą, kaupimą ir energetines bendrijas ten, kur tai ekonomiškai naudinga, o savivaldybės turtą, kai pagrįsta, įveiklinsime gyventojų ir bendruomenių energetikos projektams.
- Užtikrinsime patogią ir finansiškai pagrįstą atliekų surinkimo bei rūšiavimo sistemą, mažinsime mišrių atliekų kiekį ir viešinsime atliekų tvarkymo sąnaudas bei rezultatus, kad gyventojas aiškiai matytų, už ką moka.
- Nuosekliai prižiūrėsime viešųjų erdvių švarą, želdynus ir medžius, daugiau dėmesio skirdami ne vien naujiems projektams, bet ir kasdienei priežiūrai. Planuodami plėtrą ir infrastruktūrą, sieksime išsaugoti brandžius ir vertingus želdinius.
- Vandens, nuotekų, šilumos ir kitą bazinę infrastruktūrą planuosime ilgam laikui, vertindami viso naudojimo laikotarpio kainą ir pirmiausia šalindami didžiausias avarijų, užliejimų bei kitų sutrikimų rizikas.
- Kaimiškose savivaldybėse prioritetą teiksime prasčiausios būklės melioracijos statinių priežiūrai ir remontui – pirmiausia ten, kur jų būklė kelia daugiausia problemų žmonių kasdienybei ir ūkiams.

2. ŠEIMAI PATOGI SAVIVALDA

Savivalda turi sudaryti šeimai sąlygas auginti vaikus, derinti darbą ir šeimos gyvenimą bei laiku gauti reikalingą pagalbą. Savivaldybės sprendimai turi mažinti kasdienes kliūtis, dėl kurių tėvystę sunku derinti su darbu. Reikalinga pagalba šeimą turi pasiekti laiku, nelaukiant, kol sunkumai taps krize. Parama turi stiprinti šeimos savarankiškumą ir galimybę savo ateitį kurti pasirinktame krašte.

- Užtikrinsime, kad kiekvienam vaikui iki mokyklos būtų vieta darželyje, o patiems mažiausiems, tėvams pageidaujant, sudaryta galimybė jį lankyti bent dalį dienos.
- Darželių ir vaikų priežiūros paslaugų laiką derinsime prie realaus dirbančių tėvų poreikio, o ne vien įprastų darbo valandų.
- Plėšime visos dienos mokyklą ir prasmingą vaikų užimtumą po pamokų.
- Plėšime neformaliojo ugdymo ir vasaros užimtumo prieinamumą, kad šeimos pajamos ar gyvenamoji vieta neribotų vaiko galimybių dalyvauti.
- Kursime vieną aiškų pagalbos šeimai kontaktą, kad psichologinė, socialinė ar tėvystės pagalba šeimą pasiektų anksti, o sudėtingesniais atvejais vienas koordinatorius padėtų gauti reikalingas paslaugas.
- Viešąją aplinką planuosime pagal šeimų kasdienius maršrutus: saugų kelią į darželį ir mokyklą, vaikams

tinkamas erdves ir patogų patekimą į įstaigas.

- Planuodami paslaugas ir viešąją infrastruktūrą vertinsime, ar jos taupo šeimos laiką ir padeda derinti darbą, vaikų auginimą bei rūpinimąsi artimaisiais.

3. KOKYBIŠKAS ŠVIETIMAS IR GALIMYBĖS KIEKVIENAM VAIKUI

Mokykla turi suteikti tvirtas žinias, ugdyti pastangas, atsakomybę ir ryšį su Lietuva. Savivaldybės atsakomybė nesibaigia mokyklų pastatais ir tinklu. Ji turi telkti savo išteklius taip, kad kiekvienas vaikas gautų kokybišką ugdymą ir reikalingą pagalbą, o mokykloje būtų saugu, keliami aukšti lūkesčiai, gerbiamas mokytojas ir bendradarbiaujama su tėvais.

- Prioritetą teiksime vaikų žinioms ir pažangai, vertinsime ugdymo rezultatus ir, pastebėję spragas ar didėjančius skirtumus, laiku užtikrinsime reikalingą mokymosi pagalbą.
- Stiprinsime mokytojo autoritetą, mažinsime savivaldybės kuriamą administracinę naštą ir taikysime vietos priemonės mokytojams, švietimo pagalbos specialistams bei mokyklų vadovams pritraukti.
- Mokyklų tinklo ir investicijų į švietimą sprendimus grįsime ugdymo kokybe, vaikų interesais ir realiu paslaugų prieinamumu, o ne vien pastatų išlaikymo logika.
- Ten, kur vienai mokyklai trūkstamų specialistų išlaikyti neįmanoma, organizuosime kelioms įstaigoms bendras arba mobilias švietimo pagalbos specialistų komandas.
- Tėvus laikysime mokyklos partneriais: aiškiai apibrėšime mokyklos, mokinio ir šeimos atsakomybę ir problemas spręsimė nelaukdami, kol jos įsisenės.
- Sudarysime mokiniams daugiau galimybių praktiškai pasirengti savarankiškam gyvenimui – pažinti profesijas ir vietos darbdavius, įgyti finansinio bei darbo rinkos raštingumo ir pasirengti pirmajam darbui ar savarankiškai veiklai.
- Per neformalųjį ugdymą, kultūros įstaigas, vietos istorijos pažinimo programas ir mokyklų bendruomenių iniciatyvas stiprinsime vaikų ryšį su savo kraštu ir Lietuvos valstybe.
- Plėsimė praktinį pilietiškumo ir pasirengimo gynybai ugdymą: kartu su Lietuvos šaulių sąjunga steig-sime daugiau šaulių klasių, plėsimė jaunųjų šaulių būrelius, sudarysime geras sąlygas
- Pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kursui, o mokyklose pagal poreikį ir galimybes kursime dronų valdymo būrelius.
- Mokinių pavėžėjimą derinsime ne tik prie pamokų, bet ir prie būrelių bei visos dienos mokyklos veiklų, kad gyvenamoji vieta neribotų vaiko galimybių.

4. SVEIKATA, PRIEŽIŪRA IR SOCIALINĖ PAGALBA ARTI ŽMOGAUS

Pagalba turi saugoti žmogaus orumą ir padėti jam kuo ilgiau išlikti savarankiškam savo namuose bei bendruomenėje. Šeimos ir artimųjų negali pakeisti institucija, tačiau rūpestis negali būti paliktas tik šeimai. Savivaldybė turi užtikrinti, kad reikalingos sveikatos ir socialinės paslaugos būtų gaunamos laiku, geriau derinamos tarpusavyje. Solidarumas reiškia, kad pažeidžiamiausi žmonės ir jų šeimos nelieka vieni, o parama pirmiausia pasiekia tuos, kuriems jos labiausiai reikia.

- Sieksime, kad kiekvienoje savivaldybėje būtų patikimai prieinamos pagrindinės sveikatos priežiūros paslaugos, o sudėtingesnės – lengvai pasiekiamos bendradarbiaujant regioniniu lygiu.
- Savivaldybės valdomose sveikatos priežiūros įstaigose viešai skelbsime pagrindinių paslaugų laukimo laiką ir imsime priemonių, kai jis nepagrįstai ilgėja. Sieksime, kad gyventojas aiškiai matytų realią eilę ir galėtų pasirinkti jam tinkamiausią paslaugos teikėją.
- Padėsime žmogui kuo ilgiau saugiai ir savarankiškai gyventi savo namuose – spartinsime būsto pritaikymą ir pagalbinių priemonių prieinamumą, plėsimė pagalbą į namus ir dienos socialinę globą.
- Organizuosime lankstesnes laikino atokvėpio paslaugas, kad artimuosius prižiūrintys žmonės galėtų pailsėti, pasirūpinti savo sveikata ir išlikti darbo rinkoje.
- Pirminės sveikatos priežiūros, psichologines ir socialines paslaugas organizuosime kuo arčiau žmogaus, o ten, kur reikiamų specialistų trūksta vietoje, organizuosime bendradarbiavimą su kitomis sveikatos priežiūros įstaigomis ir sieksime pasitelkti mobilių specialistų bei nuotolinių konsultacijų galimybes.
- Sudėtingesniais atvejais paskirsime vieną paslaugų koordinatorių, kuris padės suderinti reikalingą sveikatos, slaugos ir socialinę pagalbą.
- Savivaldybės paslaugas ir informaciją nuosekliai pritaikysime skirtingas negalias turintiems žmonėms, kad jie galėtų kuo savarankiškiau gyventi ir visavertiškai dalyvauti bendruomenės gyvenime.
- Plėsimė prieinamas fizinio aktyvumo, prevencijos ir sveikatinimo galimybes, padedančias žmonėms kuo ilgiau išlikti aktyviems ir savarankiškiems.

5. SUSISIEKIMAS, KURIS TAUPO LAIKĄ IR IŠPLEČIA GALIMYBES

Judėjimo laisvė reiškia galimybę dirbti, mokytis, rūpintis artimaisiais ir gyventi ne tik centre. Susisiekimo politika neturi virsti skirtingų judėjimo būdų ideologiniu karu. Svarbiausia, ar žmogus saugiai, patikimai, už jam prieinamą kainą ir per protingą laiką pasiekia darbą, mokyklą, gydytoją ir kitas svarbiausias vietas.

- Kartu su regiono savivaldybėmis kursime geriau suderintą viešojo transporto sistemą: derinsime maršrutus ir persėdimus, plėsime bendro bilieto galimybes ir realaus laiko informaciją keleiviams.
- Viešojo transporto maršrutus, dažnį ir persėdimus derinsime prie žmonių darbo, ugdymo bei paslaugų laiko, o punktualumą matuosime ir viešinsime.
- Vietinės reikšmės kelių ir gatvių, įskaitant kaimo keliuos, tvarkymo prioritetus nustatysime pagal aiškius kriterijus, o planų įgyvendinimą, darbų terminus ir pažangą viešinsime gyventojams suprantamai.
- Spręsime svarbiausius eismo ir susisiekimo trikdžius, pirmiausia ten kur žmonės kasdien praranda daugiausia laiko arba kyla didžiausias pavojus.
- Kursime saugius ir tiesius pėsčiųjų bei dviračių maršrutus į mokyklas, viešojo transporto stoteles, darbo ir paslaugų vietas.
- Ten, kur reguliaraus viešojo transporto nepakanka, diegsime lankstesnius sprendimus – transportą

pagal poreikį ar pavėžėjimą, kad ir automobilio nevairuojantis žmogus galėtų pasiekti gydytoją, svarbiausias paslaugas ir regiono centrą.

- Viešąjį transportą, stoteles ir susisiekimo informaciją nuosekliai pritaikysime žmonėms su negalia, senjorams ir šeimoms su mažais vaikais.
- Miestus ir miestelius kertantys prastos būklės keliai negali metų metus likti netvarkomi dėl skirtingo jų pavaldumo. Su valstybe sieksime konkrečių susitarimų dėl rajoninių kelių sutvarkymo ir finansavimo – kai savivaldybės įsipareigojimas perimti kelių leidžia paspartinti jo atnaujinimą, tokia galimybė naudosis.

6. DARBAS, VERSLAS IR VIETOS EKONOMINĖ GYVYBĖ

Savivaldybės uždutis nėra konkuruoti su privačia iniciatyva ar pačiai spręsti, kokį verslą žmonės turi kurti. Jos uždutis – kurti palankią verslui aplinką: užtikrinti aiškias ir stabilias taisykles, laiku priimamus sprendimus, parengtą infrastruktūrą, sudaryti sąlygas žmonėms dirbti ir kurti, o verslui – investuoti, augti bei kurti darbo vietas.

Vietos ekonomiką kuria ne tik nauji investuotojai, bet ir jau veikiančios įmonės, smulkusis verslas, savarankiškai dirbantys žmonės, ūkininkai, specialistai ir kūrėjai. Todėl savivaldybė turi ne tik pritraukti naujas investicijas, bet ir kurti palankią aplinką jau veikiančiam vietos verslui augti, o smulkiajam ir pradedančiajam verslui – kurtis ir įsitvirtinti.

- Besikuriančiam ar veiklą plečiančiam verslui užtikrinsime vieną atsakingą kontaktą savivaldybėje, aiškią procedūrų eigą ir sprendimų terminus.
- Iš anksto ruošime investicijoms ir verslo plėtrai tinkamas teritorijas, o siekdami pritraukti reikšmingus investicinius projektus būsime pasirengę operatyviai įrengti ar pritaikyti jiems reikalingą savivaldybės infrastruktūrą.
- Kartu su verslo bendruomene šalinsime savivaldybės kompetencijai priklausančias verslo plėtros kliūtis – teritorijų planavimo, leidimų, susisiekimo ir inžinerinės infrastruktūros srityse.
- Užtikrinsime verslui svarbių vietos taisyklių ir rinkliavų stabilumą, o būtinus pakeitimus skelbsime iš anksto ir grįsime jų poveikio vertinimu.
- Iš anksto skelbsime svarbiausių savivaldybės pirkimų planą ir pirkimus, kur pagrįsta, skaidysime į dalis, kad smulkusis ir vidutinis verslas galėtų pasirengti ir realiai konkuruoti.
- Sudarysime sąlygas, kad daugiau savivaldybės darželių, mokyklų ir kitų įstaigų maisto produktų galėtų įsigyti tiesiogiai iš vietos ūkininkų ir jų kooperatyvų.
- Vertinsime, kokių darbuotojų ir gebėjimų trūksta vietos ekonomikai, o kartu su darbdaviais, profesinio mokymo įstaigomis ir Užimtumo tarnyba inicijuosime šiuos poreikius atitinkančias mokymo, pameistrystės ir perkvalifikavimo priemones.
- Pritraukdami investicijas vertinsime ne tik jų dydį, bet ir kuriamų darbo vietų kokybę, ryšį su vietos kompetencijomis, galimybes pritraukti reikalingus specialistus ir grįžtančius žmones bei ilgalaikę naudą kraštui.

7. PRIEINAMAS BŪSTAS IR ATSAKINGA PLĖTRA

Nuosavybė stiprina žmogaus savarankiškumą ir ryšį su vieta, todėl dirbantis žmogus ar šeima turi matyti realų kelią į tinkamą būstą. Būsto prieinamumą didinsime ne universaliomis subsidijomis, kurios didina paklausą, o didindami realią būsto pasiūlą ir iš anksto parengdami plėtrai reikalingą infrastruktūrą.

- Aiškiai nustatysime plėtros zonas ir taisykles, o naują būsto plėtrą nukreipsime ten, kur galima laiku užtikrinti gatves, viešąjį transportą, darželius, mokyklas, inžinerinius tinklus ir viešąsias erdves, kad infrastruktūros įrengimo išlaidos greta naujos statybos nebūtų perkeliamos esamiems gyventojams ir savivaldybei.
- Savivaldybės būsto ir turto priemonės pirmiausia naudosime ten, kur rinka neužtikrina tinkamo būsto jaunosms šeimoms, reikalingiems specialistams ar pažeidžiamiems žmonėms.
- Padėsime gyventojams lengviau pereiti visą renovacijos procesą – nuo sprendimo priėmimo iki darbų užbaigimo, užtikrindami aiškią informaciją apie kainą, finansavimą ir terminus bei stiprindami namų administratorių darbo priežiūrą.
- Skatinsime apleistų ir neefektyviai naudojamų pastatų ir teritorijų atgaivinimą, kad naujas būstas pirmiausia atsirastų ten, kur jau yra infrastruktūra ir gyvenimas.
- Vietovėse, kur naujo būsto paklausa yra, bet pasiūla menka, savivaldybės valdomą žemę naudosime pasiūlai didinti – parengsime gyvenamajai statybai tinkamus sklypus ir reikalingą infrastruktūrą, o galimybę juose statyti suteiksime skaidriai ir konkurencingai, nustatydami aiškius statybos terminus.

8. SAUGI IR KRIZĖMS PASIRENGUSI SAVIVALDA

Saugumas prasideda nuo pasirengimo: aiškių planų, veikiančios infrastruktūros ir žmonių, kurie žino, ką daryti. Karas, stichinės nelaimės, energetikos, ryšio ar vandens tiekimo sutrikimai nėra vien teorinės grėsmės. Kartu saugumas žmogui reiškia ir tvarkingą, apšviestą aplinką, saugų eismą bei pasitikėjimą, kad pagalba bus suteikta laiku.

- Didinsime realiai parengtų priedangų skaičių – sistemai vertinsime savivaldybės ir kituose pastatuose esančias tam tinkamas požemines patalpas, įskaitant daugiabučių rūsius, garažus ir požemines aikšteles, o tinkamas ar pagrįstai pritaikomas patalpas įtrauksime į priedangų tinklą. Gerinsime jų parengtį, prieinamumą ir ženklumą, o gyventojams aiškiai parodysime, kur yra artimiausia priedanga.
- Parengsime viešuosius pastatus ir kolektyvinės apsaugos statinius, kurie krizės metu veiktų kaip vietos atsparumo centrai – užtikrintų gyventojams informaciją, ryšį, galimybę įkrauti įrenginius, gauti būtiniausią pagalbą ir, prireikus, laikiną prieglobstį.
- Užtikrinsime vietos informavimo kanalų tinklą, suderintą su valstybine gyventojų perspėjimo sistema ir veikiančią sutrikus įprastam ryšiui.
- Užtikrinsime svarbiausių savivaldybės funkcijų ir paslaugų tęstinumą – parengsime saugias darbo

vietas ir, kur būtina, slėptuves darbuotojams, kurie krizės metu turi užtikrinti jų veikimą, pasirūpinsime atsargine energija, ryšiu, vandens tiekimu, duomenų ir informacinių sistemų apsauga bei būtinomis atsargomis, kad svarbiausios paslaugos būtų teikiamos ir didelių sutrikimų ar kibernetinės atakos metu.

- Stiprinsime savivaldybės sąveiką su karo komendantūromis, kartu derindami mobilizacijos, svarbiausių objektų apsaugos, gyventojų evakavimo ir būtinųjų paslaugų tęstinumo veiksmus bei prisidėdami prie teritorinės gynybos pasirengimo.
- Reguliariai rengsime civilinės saugos, evakuacijos ir paslaugų tęstinumo pratybas, įtraukdami karo komendantūras, mokyklas, įstaigas, seniūnijas ir bendruomenes.
- Iš anksto pasirengsime padėti žmonėms, kuriems krizės metu reikia papildomos pagalbos: vienišiams senjorams, žmonėms su negalia ir šeimoms, turinčioms specialiųjų poreikių.
- Bendradarbiaudami su policija, priešgaisrinėmis tarnybomis ir bendruomenėmis stiprinsime viešąją tvarką, gerinsime nesaugių vietų apšvietimą, eismo saugumą, smurto, priklausomybių ir nusikalstamumo prevenciją.

9. GYVOS BENDRUOMENĖS, KULTŪRA IR VIETOS TAPATYBĖ

Žmogus turi jausti, kad gyvena ne bet kur, o vietoje, su kuria sieja savo ir šeimos ateitį. Gyvą kraštą kuria ne vien savivaldybės institucijos. Jis remiasi šeimų, bendruomenių, parapijų, nevyriausybinių organizacijų, savanoriškų iniciatyvų ir aktyvių žmonių ryšiais. Vietos kultūra, paveldas, bendruomenės ir viešosios erdvės kuria tarpusavio pasitikėjimą ir norą likti. Kultūra turi būti prieinama ne tik savivaldybės centre, bet ir rajonuose, miesteliuose bei seniūnijose, tapti kasdienio gyvenimo, o ne vien proginių renginių dalimi. Tapatybė suteikia pokyčiams kryptį, saugo istorinį tęstinumą ir stiprina Lietuvos valstybę.

- Viešąsias erdves kursime pagal realius žmonių ir bendruomenių poreikius, kad jos būtų patogios kasdieniam gyvenimui, susitikimams, sportui ir bendroms veikloms.
- Mokyklų, bibliotekų, kultūros ir sporto įstaigų erdves, kur tai įmanoma, po pagrindinės veiklos valandų atversime bendruomenės sportui, kultūrai ir užimtumui.
- Vietos bendruomenėms, parapijoms, pilietinėms ir patriotinėms organizacijoms bei savanoriškoms iniciatyvoms suteiksime paprastai prieinamą paramą, erdves ir galimybę žmonėms patiems prisidėti prie savo krašto gyvenimo.
- Skatinsime kultūros įstaigų, kūrėjų ir bendruomenių bendradarbiavimą, kad kultūrinis gyvenimas vyktų nuolat ir pasiektų ne tik savivaldybės centrą, bet ir miestelius bei seniūnijas.
- Atversime daugiau jaunimo erdvių ir atvirų jaunimo veiklų, stiprinsime mokinių tarybų ir jaunimo organizacijų galimybes veikti bei įtrauksime jaunos žmonės į jiems aktualių savo krašto sprendimų svarstymą.
- Sudarysime daugiau galimybių vyresniems žmonėms mokytis, sportuoti, savanoriauti, dalyvauti kultūros ir bendruomenės gyvenime bei įtrauksime juos į jiems aktualių sprendimų formavimą.
- Stiprinsime kartų ryšį ir vietos patriotizmą, įtraukdami gyventojus į savo krašto istorijos, tradicijų ir bendruomenės gyvenimo puoselėjimą. Suteikdami naujus viešųjų erdvių ir objektų pavadinimus bei įrengdami atminimo ženklus, sieksime, kad jie atspindėtų vietos istoriją, kraštui nusipelnčius žmones ir Lietuvos valstybingumą.
- Palaikysime ryšį su išvykusiais kraštiečiais ir aktyviai kviesime juos grįžti – padėsime lengvai rasti informaciją apie darbo, būsto, vaikų ugdymo ir įsikūrimo galimybes savo krašte.
- Saugosime ir įveiklinsime paveldą, nuosekliai šalinysime totalitarinių režimų ženklus, deramai įamžinsime Holokausto aukų ir žydų gelbėtojų atminimą, o vietos istoriją, lietuvišką kultūrą, valstybingumo atmintį ir pagarbą laisvės kovoms padarysime matomą kasdienėje aplinkoje. Istorinės atminties sprendimus grįsime ekspertiniu vertinimu – savivaldybėse sudarysime istorinės atminties komisijas, kuriose greta politikų dalyvaus ir srities ekspertai.

10. MAŽIAU BIUROKRATIJOS, DAUGIAU ATSAKOMYBĖS

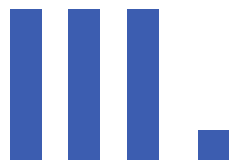
Savivalda turi pasitikėti žmogumi, gerbti jo laiką ir aiškiai atsakyti už sprendimus. Geras valdymas nėra vien daugiau taisyklių, platformų ar ataskaitų. Jis reiškia kompetenciją, finansinę drausmę, dialogą, paprastas paslaugas ir aiškią asmeninę atsakomybę. Pasitikėjimas valdžia reikalauja ne tik teisėtumo, bet ir aiškaus interesų konfliktų valdymo, pagrįstų sprendimų ir politinės atsakomybės už juos.

Savivaldybė neprivalo pati teikti kiekvienos paslaugos, tačiau visada atsako už viešąjį interesą, kokybę ir rezultatą.

- Mažinsime administracinę naštą ir nereikalausime iš žmogaus informacijos, kurią savivaldybės institucijos gali gauti pačios.
- Pagrindines paslaugas sutelksime vienoje aiškioje sistemoje, kurioje žmogus matys prašymo statusą, atsakingą asmenį ir sprendimo terminą. Skaitmenizavimas netaps kliūtimi paslaugai gauti – žmonėms, kuriems reikia, išlaikysime galimybę konsultaciją gauti telefonu ar gyvai.
- Savivaldybės įmonių ir įstaigų vadovus atrinksime pagal kompetenciją, o ne politinį lojalumą, ir aiškiai nustatysime atsakomybę už rezultatą.
- Savivaldybės biudžetą ir svarbiausių projektų eigą skelbsime gyventojui suprantamai – kiek kainuoja, kas atsakingas, kada bus baigta ir kodėl pasikei-

tė kaina ar terminas. Naujus projektus ir ilgalaikius įsipareigojimus vertinsime pagal finansinį tvarumą, viso naudojimo laikotarpio kainą ir realią naudą gyventojui.

- Dėl svarbiausių vietos sprendimų realiai konsultuosimės su gyventojais, plėsimė dalyvaujamąjį biudžetą ir parodysime, kaip bendruomenių pasiūlymai buvo įvertinti.
- Viešąsias paslaugas, kai tai leidžia pasiekti geresnę kokybę ar efektyviau naudoti gyventojų pinigus, organizuosime bendradarbiaudami su bendruomenėmis, nevyriausybėmis organizacijomis, verslu ar kaimyninėmis savivaldybėmis, išlaikydami savivaldybės atsakomybę už viešąjį interesą ir rezultatą.
- Gerbsime opozicijos teisę kontroliuoti mero ir valdančiosios daugumos veiklą ir užtikrinsime jai laiku prieinamą informaciją apie biudžetą, svarbiausius projektus ir savivaldybės įmonių veiklą.
- Savivaldybės komunikacijos ir viešinimo lėšas naudosis skaidriai – jos negali tapti priemone pirkti žiniasklaidos palankumą ar finansuoti politinę reklamą, imituojančią redakcinį turinį.

**PENKI
KONKRETŪS
ĮSIPAREIGOJIMAI
SAVO KRAŠTUI**

Dešimt TS–LKD savivaldos standartų nustato bendrą kokybės kartelę, tačiau kiekvieno krašto poreikiai skiriasi. Todėl kiekviena TS–LKD vietos komanda nacionalinę programą papildys penkiais svarbiausiais savo savivaldybės įsipareigojimais.

Penki – tai sąmoningas pasirinkimas sutelkti atsakomybę į darbus, kuriuos galima realiai padaryti per vieną kadenciją ir pagal kuriuos gyventojai galės vertinti mūsų darbą. Tai gali būti ne tik naujas pastatas ar infrastruktūros projektas, bet ir trumpesnis paslaugos laukimo laikas, patikimesnis susisiekimas, mažesnė administracinė našta, mažesnės sąnaudos ar kitas žmogaus kasdienybėje aiškiai jaučiamas pokytis.

Kiekvienam įsipareigojimui nurodysime pradinę padėtį, konkretų siekiamą rezultatą, terminą, preliminarį kainą, finansavimo šaltinius ir kas atsako už jo

įgyvendinimą. Vertinsime ne parengtų planų, surengtų susitikimų ar išleistų lėšų skaičių, o realų rezultatą žmogui.

**savivalda
kiekvienai
dienai**

TS–LKD siūlo savivaldą, kuri pasitiki žmogaus apuoselėja vietos tapatybę ir ryšį su Lietuvos valstybe, atsakingai valdo bendrą turtą ir yra pasirengusi ateities iššūkiams.

Mūsų tikslas paprastas: kad geros savivaldos rezultatus žmogus jaustų kiekvieną dieną.